

κόσμου καί, ἵνα διατηρηθῆ ἀλώθητος ἡ κλίμαξ τῆς κοινωνικῆς ἱεραρχίας, ἐξεδόθησαν πολλαχοῦ καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς νόμοι ἐπιβάλλοντες εἰς τὸν λαὸν τὸν τρόπον τοῦ ἐνδύσθαι. Ἐκ τούτων μεταφέρομεν τὸ ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Β' κατὰ τὴν 17 ἰουλίου 1549 ἐκδοθὲν διάταγμα, ὅπερ διατηρεῖται χειρόγραφον εἰς τὸ ἐν Παρισίοις μουσεῖον τῶν ἀρχαίων ἔχον ὡς ἑξῆς:

«Ἡμεῖς βασιλεῖς τῆς Γαλλίας, ἐλέω Θεοῦ, ἀπαγορεύομεν διὰ τοῦ παρόντος εἰς πάντας τοὺς τεχνίτας μηχανῶν, τοὺς χωρικούς, τοὺς μικροκτηματίας καὶ τοὺς ἐργάτας νὰ φέρωσι περιθωράκιον, περισκελίδα καὶ περιθωραχίονα πλατέα ἐκ σιρικοῦ. Ἐπειδὴ δὲ πολλάι κόραι τῆς μέσης τάξεως ἐνδύονται σχεδὸν ὡς δεσποινίδες, ἀπαγορεύεται εἰς τὰς εἰρημίνας κόρας νὰ ἐνδύωνται ἄλλως ἢ ὡς ἀρμόζει εἰς τὴν τάξιν των».

Ἐνῶ τὰς κακοῦθαι καὶ ἀσέμνους γυναῖκας, ἐστὼ καὶ ἰθαγενεῖς, ὁ νόμος ἐκώλυεν «ὄραν καὶ θῆιν καὶ ποιεῖν τι τῶν νόμιζομένων ὑπὲρ τῆς πόλεως καὶ πατρίων καὶ ἐλθεῖν εἰς οὐδὲν τῶν δημοτελῶν», εἰς τὰς βουλομένας τῶν ἀλλοδαπῶν ἐπέτρεπε νὰ ἐλθῶσιν εἰς τὰς ἐκκλησίας τοῦ λαοῦ καὶ τοὺς ἀγῶνας, καὶ νὰ συμβουλευθῶσι τὰ μαντεῖα καὶ θυσιάσωσιν εἰς τοὺς κοινοὺς ναοὺς²¹. Πρὸς τιμὴν αὐτῶν καὶ ὁδὸς τις ἐκαλεῖτο **ξενικά**, καὶ ἑορτὴ ἤγετο πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν, οὓς ἔλαβον ἐκ τῶν ξένων, **θεοξένια** λεγομένη, καὶ ἀπανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἑορταζομένη²².

Σημειώσεις.

- 1) Ἰλιάδ. IX, 648.—XVI, 59.
- 2) Ἰλιάδ. VIII, 546—VII, 123. 236.
- 3) Ὀμηρ. Ὀδυσ. Η.
- 4) Ὀμηρ. Ὀδυσ. Α. 123—Ξ, 56.
- 5) Ξενοφ. Ἀπομν. Β. II, c 1, 14.—Πίνδ. Ἰσθμ. II, 51.—Ἐδρ. Ἰππολ. 156.
- 6) Αὐτόθι.—Στοβ. Ἀνθολ. τομ. Β. 180, 40.—Θουκ. Β. 39.—Πλάτ. Ἰων. 541.
- 7) Οἱ νεώτεροι ὁπομηματισταὶ ἔλληγες ἀκολουθοῦντες κατὰ πόδας τοὺς ἀλλοδαπούς, σκολιάζοντας τὴν φράσιν τοῦ Ἡροδότου (Θ. II, 55.) «ξείνους ἐκάλεσε τοὺς βερβάρους» ἀποκρίνονται οὐχὶ ὀρθῶς, ὅτι ὁ ξένος παρ' Ἑλλησιν ἐθεωρεῖτο ὡς ἐχθρός. «Ὅτι ἡ ἐξήγησις αὕτη εἶναι ἐσφαλμένη, ἐξ ἄλλων τε πολλῶν ἀποδείκνυται, καὶ ἐκ τῆς μαρτυρίας αὐτοῦ τοῦ Ὀμήρου λέγοντος ἐν Ὀδυσ. Η. 546, ἀντὶ κασιγνήτου ξείνος τέρυκται, καὶ ἀποκαλοῦντος βερβάρους τοὺς μὴ ἀνεχόμενους τοὺς ξένους. Ἡ παρὰ Πλουτάρχῳ (Ἀριστ. Χ. 5.) φράσις «ἦδη γὰρ ἐν Ὀρεστέῳ τὸν στρατὸν εἶναι πορευόμενον ἐπὶ τοὺς ξένους (ξένους γὰρ ἐκάλεσαν τοὺς Πέρσας)» οὐδόλως ἐνισχύει τὴν ἔρμηνειάν αὐτῶν, διότι καὶ σήμερον πάντα ἐπερχόμενον πολέμιον ἀποκαλοῦσι ξένον ἐκ τῆς ιδέας τοῦ σφετερισμοῦ ἀλλοτρίων δικαιωμάτων ὀρμώμενοι, μόνον δ' ἐν τῇ περιπτώσει ταύτῃ ἡ λέξις ξένος εἶναι συνώνυμος μὲ τὴν ἐχθρός.
- 8) Δειπνοσοφ. Βιβλ. VI.
- 9) Ξενοφ. περὶ προσῶδ. 12.—Ἀθην. Πολιτ. I, 12.
- 10) Πλουτ. Ἀλικιβ. ἐν ἀρχῇ.—Ἰσοκρ. Τραπεζ. 12, 14.—Δημοσθ. πρὸς Ζηνοθ. 29.—κατὰ Νεαιρ. 40, 49.—Σχολ. Πλάτ. εἰς Φαιδρ. 236.—Ἀρποκρ καὶ Σουῖδ ἐν λέξει Πολέμαρχος.
- 11) Διαδ. Σικελ. ΙΑ.
- 12) Θουκ. II, 13.—IV, 90.—I, 143.—Δημοσθ. π. Φιλ. Α, 50.—κατ' Ἀνδρῶν. 612.
- 13) Πολυδ. III, 56.
- 14) Δημ. κατὰ Νεαιρ. 66.—Αἰσχ. κ Τ.μαρχ. 158.
- 15) G. Perrot Droit public d'Athènes p. 261—262.—Λυσίου XXIII, 2. Ἀρποκρ. ἐν λέξει Πολέμαρχος.
- 16) Ἀντιφ. π. φόν. Ἡρώδ. 17—19.
- 17) LX. Ἐπιτάφ. 1390.
- 18) Πλουτ. ἐν βίῳ Θεμιστ.—Ξενοφ. Ἀθην. Πολιτ. I, 12.
- 19) Αἰλιαν. Ηοικιλ. Ἱστορ. VI, c. A, §. 3.
- 20) Ξενοφ. Ἀθην. Πολιτ. I, 10, 12.
- 21) Δημ. π. Λακρίτ. 927, 929, 937. Θουκ. V, 48. Δημ. κατὰ Κόν. 25.
- 22) Ποττέρ. Ἑλλην. Ἀρχ. Βιβλ. Β. σελ. 413.

Ἐν Πρεβέζῃ.

ΝΕΣΤΩΡ ΓΕΩΡΓΙΤΣΗΣ

(Δικηγόρος)

(Ἀκολουθεῖ)

ΑΛΦΡΕΔΟΣ ΤΕΝΝΥΣΟΝ.

Ἐν ᾧ χρόνῳ ἐν Γαλλίᾳ ἐθρνεῖτο ὁ μέγιστος τῶν συγχρόνων συγγραφέων αὐτῆς καὶ προεπέμπετο εἰς τὸν τάφον ὁ Ἑρνέστος Ρενὰν ὑπὸ σύμπαντος τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, πέραν τῆς Μάγχης, ἐν Ἀγγλίᾳ, τῇ προπαραελθούσῃ πέμπτῃ, καθὰ τηλεγραφικῶς ἠγγέλθη ἡμῖν, ὁ δαφνοστεφῆς καὶ ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Wordsworth τὸ σκάπτρον τῆς ποιήσεως ἐν τῇ χώρᾳ τοῦ Σαυκσπῆρου ἔχων Ἀλφρέδος Τέννυσον (Alfred Tennyson). ὁ πρᾶσφιλέστατος τῆς χαριτοβύτου τῆς Μεγάλῃς Βρετανίας Ἀνάσσης καὶ τοῦ γηραίου αὐτῆς πρωθυπουργοῦ καὶ ἐξόχου τοῦ Ὀμήρου μύστου Γλάδστονος ποιητῆς.

Ὁ Ἀλφρέδος Τέννυσον ἐγεννήθη ἐν τῇ ἐνορίᾳ τοῦ Somersby παρὰ τῇ Spilsby, κομητεία τοῦ Lincoln τῷ 1809. Πατὴρ αὐτοῦ ἐγένετο ὁ ἱερεὺς Γεώργιος Clayton Tennyson. Ὁ Ἀλφρέδος εἰσήχθη νεώτατος εἰς τὸ Κολλέγιον τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τῆς Καμπριδίγης, ἐν ᾧ ἔτυχε βραβεῖον ποιήσεως. Μετὰ μικρὸν, ὁ Τέννυσον ἐδημοσίευσε ποίημα ἐπιγραφομένον: «Τὸ ποίημα τῶν δύο ἀδελφῶν» (Poems of two brothers), ποιηθὲν τῇ συνηγαθίᾳ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Καρόλου, καὶ τὰς «Λυρικός ποιήσεις» (Poems chiefly lyrical) (1830) μόνος. Τὸ τελευταῖον δὲ τοῦτο τεῦχος ἐνεῖχε ποιήσεις τινάς, οἷαι ἡ «Μαριάννα», «ἀνάμνησις τῶν ἀραβικῶν νυκτῶν» καὶ «Claribel» προδιδοῦσας ἀλλοθι ποιητῆν. Τῷ 1833 ἐξέδωκε δεύτερον τόμον ποιήσεων, ἀπὸ δὲ τοῦ ἔτους τούτου ἐπὶ ἐννέα ἔτη διετέλεσε μὴδὲν παράγων. Ἀναφαίνεται δὲ τῷ 1852 μετὰ ποιημάτων εἰς δύο τόμους (Poems) διαφόρου φύσεως, ἐνέχοντας ποιήσεις, οἷαι ὁ «Θάνατος τοῦ Ἀρθούρου», «Γοθίνα», «ἡ Βασίλισσα τοῦ μαῖου», «Ἄδρα», αἰ ἐρωτικαὶ ἢ «κόρη τοῦ κηπουροῦ», ἢ «κόρη τοῦ Μίλλερ», ἢ «λαλοῦσα δι' ἑς» κτλ. Τῷ δὲ 1847 ἐδημοσίευσε τὴν «Πριγκίπισσαν» (princess, a medley) τῶν χαριστάτων ἔργων αὐτοῦ, καὶ τῷ 1850 τὸ πρῶτον ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς ἀνωνυμίας, «In memoriam», τεῦχος ἀπαρτιζόμενον ἐξ ἐλεγείων καὶ ποιημάτων, ἀφιερουμένων ἀγαπητῷ αὐτῷ φίλῳ, τῷ Ἀρθούρῳ Hallam, υἱῷ τοῦ ἱστορικοῦ, μνηστῆρι τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ, θανόντι ἐν Βιέννῃ τῷ 1833. Τὰ ποιήματα ταῦτα ἀνέδειξαν αὐτὸν, προξενήσαντα ἐντύπωσιν ἐν Ἀγγλίᾳ, ἐφ' ᾧ καὶ τῷ αὐτῷ ἔτει ἔλαβε τὴν ἐπωνυμίαν δαφνοστεφῆος ποιητοῦ (Poet laureate), τούτέστιν ἐπισήμου ἢ, ὡς λέγομεν ἡμεῖς, ἐθνικοῦ, προσωνυμίας ἢς πολλῶν γίγνεται κατάχρησις. Ὑπὸ τὴν ιδιότητα δὲ ταύτην ἔγραψε τῷ 1852 «ὄδιν ἐπὶ τῷ θανάτῳ τοῦ Οὐέλλινγκτων» (Ode of the death of the duke of Wellington), διαπροσφῶδιμα ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῆς διεθνούς ἐκθέσεως καὶ τῷ 1863 ἐπὶ τοῖς γάμοις τοῦ πριγκίπου τῆς Οὐαλίας τὴν φόνν, ἥτις ἄρχεται διὰ τῶνδε τῶν λέξεων: **ὡς εὖ παρόετις, Ἀλεξάνδρα**. Κατὰ τὸ 1855 ἐδημοσίευσε τὸ «Maud», τὴν «ἐφοδὸν τῆς μοίρας τῶν ἀκροβολιστῶν» (Charge of the light brigade) καὶ τῷ 1858 τὰ «Εἰδυλλία τοῦ βασιλέως» (Idylls of the king), τῷ 1864 τὸ «Enoch Arden», ἐν τῶν καλλίστων ἔργων αὐτοῦ, μεταφρασθὲν εἰς τὴν γαλλικὴν ὑπὸ La Riva τῷ 1870, τῷ 1866 δὲ ἐγένετο **ἐκλογὴ τῶν ποιήσεων αὐτοῦ** ὑπὸ τοῦ F. Michel, δημοσιευθεῖσα γαλλιστί, μετὰ εἰκόνων τοῦ G. Doré. Ἄλλα ποιήματα αὐτοῦ ἐδημοσιεύθησαν «Gareth and Lynette», ἢ «τελευταῖα ἄσκησις» (the last tournament), «ἡ θυρὶς ἢ τὰ ἴσματα τοῦ Wren» (The Window, or the songs of the Wren, 1870), ἢ «βασίλισσα Μαρία», δράμα. (Queen Mary, 1875), «Ἡ ἀφήγησις τοῦ ἐραστοῦ» (The lovers tale 1879), «χορωδίαὶ καὶ ἄλλα ἴσματα» (Ballads and other poems, 1880), «Τεῖρεσίας» (Tiresias, 1885). Ἐν τέλει δὲ σημειούμεθα ὅτι τῷ μὲν 1886 ἐξεδόθησαν τὰ ποιητικὰ αὐτοῦ ἔργα (Poetical works), τῷ δὲ ἐπομένῳ ἔτει τὰ δραματικὰ (Dramatic works), τὰ μὲν εἰς 10 τόμους, τὰ δὲ εἰς τέσσαρας.

Ταῦτα τὰ κυριώτατα τῶν ποιητικῶν ἔργων τοῦ διασέμου ἄγγλου ποιητοῦ, ὅστις πολλῶν ἔτυχε τιμῶν παρὰ τε τῆς βασιλείας καὶ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, καὶ παρουσίαν δ' ἀπέκτησε ἐφ' ᾧ καὶ μετὰ τοὺς γάμους αὐτοῦ τὸ πλεῖστον διέτριβεν ἐν τῇ ἐξοχῇ. Τῷ Τέννυσον ἀπενεμήθη μὲν ἡ ἐπωνυμία τοῦ **βαρῶντος** τῷ 1865, ἀλλ' ἐπέδεδετο αὐτὴν μετὰ δεκαετίαν ὄλην Ὀκτώ δὲ παρόρχονται ἔτη καὶ ὁ ἐστεμμένος ποιητῆς προδιβάσει.

ται υπό τῆς μέγα φιλοσύνης αὐτὸν ἀνάσσης εἰς τοὺς ὁμοτίμους. Ἡ δὲ τιμὴ αὐτῆν ἐτάραξεν ἅπαν τὸ γένος τῶν ἀγγλῶν ποιητῶν, οἵτινες δὲν κατελέγοντο ἐν τοῖς δαφνοφόροις τῆς αὐτῆς, ἐβλέγοντο δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ καταστῶσι τοιοῦτοι καὶ τύχῳσι τῆς ὁμοτιμίας, ἥς ἐτυχεῖν ὁ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων θεωρούμενος ὡς ὁ ἀριστος τῆς ἐποχῆς ποιητής.

Καὶ τοιοῦτον ἐθεώρουν αὐτὸν οἱ Ἄγγλοι, καυχώμενοι ἐπ' αὐτῷ, ἀλλ' ὅποιοις τις ἦν πράγματι; Ὅτι ἦν ποιητής, καὶ ποιητῆς κράτιστος, τοῦτο οὐδεὶς ν' ἀμφισβητήσει δύναται, κἂν ἐτι ὑπὸ μεγίστης ἀντιπαθείας κατήχηται κατὰ τοῦ ἐπιφανοῦς ἀνδρός τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ὃς ὑπὸ πάντων ἐξόχως ἐλατρεῦετο ἐν Ἀγγλίᾳ, μάλιστα τῶν νέων λόρδων καὶ τοῦ ὠραίου φύλου, ἐφ' ᾧ καὶ ἡ ποίησις αὐτοῦ ἐθεωρήθη ὑπὸ τινῶν λίαν γυναικεία. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ ἀγγλοῦ ἐτι κριτικοῦ ἐκρίθη, ὁ Τέννυσον ὡς μὴ κεκμημένος δημιουργικὸν πνεῦμα ἢ ἐν ταῖς λεπτομερείαις τοῦ ὕφους, εὐρέτης λέξεων μάλλον ἢ ἰδεῶν. Ὁ δὲ ἐπιφανὴς γαλάτικος κριτικὸς Ἐδμόνδος Scherer, ὃν ὁ Sainte-Beuve ἔθηκε ἐν τῇ πρώτῃ τάξει τῶν γάλλων συγγραφέων, μεταξὺ τοῦ Ἐρνέστου Renan καὶ τοῦ Taine, ἀποφαίνεται οὕτω περὶ τῆς ποιήσεως τοῦ Τέννυσον. «Ἐὰν ἀφῶμεν κατὰ μέρος χορφοδίας τινὰς καὶ τινὰ τεμάχια κωμικὰ ἔστιν, ὅτε πᾶσαι αἱ τοῦ Τέννυσον ποιήσεις εἰσὶ λυρικαὶ ἢ ἐλεγειακαὶ, ὡς ἡ «In memoriam», ἢ εἰδυλλιακαὶ, ὡς ἡ «Πριγκίπισσα», ἢ ἐπικαὶ ὡς ὁ «Βασιλεὺς Ἀρθούρος». Ὁ Τέννυσον στερεῖται προφανῶς τῆς δραματικῆς εὐπαθείας. Οὐκ ἔστι κυρίως δημιουργός, οὐδαμῶς ἐπινοεῖ τὰ θέματα αὐτοῦ, λαμβάνει αὐτὰ παρὰ τοῦ προδευχόντος, παρὰ τῆς ἀρχαιότητος ἢ ἐκ τῶν μέσων αἰώνων, παρὰ μύθου νηραΐδος, παρὰ λαϊκῶν παραδόσεων· δοθεῖσης δὲ τῆς ἀφορμῆς, ἀναλύει αὐτήν, διακρίβει αὐτήν... Ὁ Τέννυσον εὐχαριστεῖται νὰ ἀνακαταστή μετὰ τεχνικῆς δυνάμεως τοὺς παλαιούς τύπους καὶ τὰς ὠραίας παραδόσεις. Ἐν πραγματεία δὲ δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ τεύχει τῆς 15 φεβρουαρίου τοῦ 1856 τῆς «Ἐπιθεωρήσεως τῶν δύο Κόσμων» ὑπὸ τοῦ Ἀρθούρου Dudley, ἐπιγραφομένη «ἡ ἀγγλικὴ ποίησις ἀπὸ τοῦ Shelley» ἐπίσης αὐστηρῶς κρινεῖται ὁ ἀγγλος ποιητής, ὑπὸ τὴν αὐτὴν ἔννοιαν ὑφ' ἧν καὶ ὑπὸ τοῦ προμνησθέντος κριτικοῦ. Κατηγορεῖται καὶ ὑπὸ τοῦ Dudley ὡς στεροῦμενος συλλήψεως καὶ καταφεύγων εἰς τὴν γλωσσικὴν μελωδίαν καὶ εἰς τὴν μουσικὴν τῶν στίχων. Ὁ κριτικὸς ὅμως τοῦ Σαικσπέρου καὶ ἄλλων ποιητῶν Taine εὐνοϊκώτερον περὶ τοῦ ταφισομένου ἐν τῇ καλουμένῃ «Γωνία τῶν ποιητῶν», ἐν τῇ μονῇ τῆς Οὐεστμινστέρης, ἀπαφαίνεται, ἀναγνωρίζων αὐτῷ τύπον ποιήσεως ἡρέμου, γλυκείας, βουκολικῆς. Ὁ δὲ Αὐγουστίνος Filon ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῆς Ἀγγλικῆς φιλολογίας» αὐτοῦ (1883) τάδε τὰς γραμμὰς ἀφιερῶν τῷ θρηνημένῳ ἐπιφανεῖ ποιητῇ. «Ὁ Τέννυσον, ἀπὸ τοῦ θανάτου τοῦ Wordsworth, ἔχει τὸ σκῆπτρον τῆς ἀγγλικῆς ποιήσεως. Τὰ «Εἰδυλλία τοῦ βασιλέως», ἀποσπάσματα τεθραυσμένης ἐποποιίας, ἐρείπια οἰκοδομήματος οὐδέποτε συντελεσθέντος, παριστᾶσιν αὐτὸν ὡς τὴν ἀναβίωσιν τῆς ἱπποτικῆς ἐποχῆς. Εἶδος τι μυθώδους κνέφους περιβάλλει τὸ ἔργον αὐτοῦ, ἐν ᾧ ἡ νεωτέρα ἀβρότης κρύπτεται ὑπὸ γοθτικῆς μορφῆς».

Ἄλλ' οἱ Ἄγγλοι, ὡς εἶπομεν, ὡς τὸν κράτιστον τῶν ἰσταμένων χρόνων ποιητὴν τὸν Τέννυσον θεωροῦσιν. Ἐν τούτοις τὰ μεγάλα αὐτοῦ ποιήματα «τὰ Εἰδυλλία τοῦ βασιλέως», «ἡ Πριγκίπισσα», διατηρηθῆσονται ἐν τῇ μνήμῃ τῶν ἀνθρώπων οὐχὶ ὅσον τὰ βραχύτερα ποιήματα καὶ αἱ χορφοδία (Ballades). Ἡ χορφοδία τῆς «Κλάρας», ἐν ἣ ἡ μεγάλη κυρία, ζητοῦσα νὰ διασκεδάσῃ τὴν ἀνίαν αὐτῆς, καθυπέταξεν ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῆς νέον τινά, οὗ, διὰ τινος δικαίας τῶν πραγμάτων στροφῆς, αὐτὴ καθίσταται εἰς δούλην, ἐθεωρήθη δικαίως ὡς ἀριστούργημα. Ὁ Τέννυσον διήλθε βίον φιλοσοφικόν, τιμώμενος ὑπὸ τῶν περὶ αὐτὸν καὶ τιμῶν καὶ αὐτὸς αὐτούς. Ἡ λεπτολόγος κριτικὴ, πολλακίς μὴ ἀπληλαγμένη ὦν αἱ πέδαί τῶν κανόνων τῆς τέχνης ἐπιβάλλουσιν ἐπιψηλάξων, παριστᾶται πως ἐπιθυμοῦσα τὰς αὐτὰς καὶ τοῖς ἄλλοις νὰ ἐπιβάλλῃ πέδας. Πᾶσαι αἱ παρατηρήσεις αὐτῆς δύναται νὰ ὀρθαῖ καὶ δίκαιαι, ἀλλὰ μεθ' ὅλας αὐτὰς ὁ Τέννυσον θὰ καταλέγεται ἐν τοῖς ἐπιφανεῖσι ποιηταῖς, θὰ εἶναι ποιητής.

Ἀποπερατοῦντες τὰς γραμμὰς ταύτας, ἐλάβομεν τὸ φύλλον τῆς παρασκευῆς, 24]7 ὀκτωβρίου, τοῦ «Χρόνου τῶν Παρισίων», ἐν ᾧ πλήρως ἐστὶν ἀφιερῶνται τῷ Τέννυσον, μὴ περιλαμβανο-

μένης τῆς βιογραφίας αὐτοῦ, μετὰ τὸ ἄρθρον δημοσιευμένης. Τὸ ἄρθρον εἶνε λίαν θερμὸν, ἀποφαίνεται δ' ὅτι τὰ ἀγγλικά γράμματα ἀπώλεσαν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Τέννυσον τὸ μέγιστον τῶν ὀνομάτων, ὅπερ ἐκόσμηε αὐτά, διότι δὲν πρέπει ν' ἀπατώμεθα «c'est un quelque chose de tres grand qui s'en va avec Tennyson».

O. A.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΛΥΔΙΟΥ ΠΟΤΑΜΟΥ.

Ὁ Λυδίας ποταμὸς κεῖται ἐν Μακεδονίᾳ, δύο δὲ ὑπάρχουσιν αὐτοῦ γραφῆς τύποι Λυδίας-ἰεω παρ' Ἡροδότῳ¹, Λυδίας παρ' Εὐριπίδῃ², Σκύλακι³ καὶ Πτολεμαίῳ⁴ καὶ Λουδίας⁵ παρὰ Στράβωνι⁶. Ὁ ποταμὸς οὗτος σήμερον καλεῖται ἐν μὲν τῇ τουρκικῇ Καρᾷ-Ἀσμάκ, ἐν δὲ τῇ καθωμιλημένη ἑλληνικῇ Μαυρονέρι. Ἦν Ἄβελ⁷ ἀποκαλεῖται ὁ προκείμενος ποταμὸς Μογλενίτικος, Καρατζιά καὶ Καρᾷ-Ἀσμάκ. Καὶ τὰ μὲν δύο τελευταῖα ὀνόματα, ἀμφοτέρω τουρκικά, εἶνε τῆς αὐτῆς ρίζης· τὸ πρῶτον ὅμως ἀνήκει ἄλλῳ τινὶ ποταμῷ, ὅστις ἐξ ἄρκτου ρέων καὶ δεχόμενος τοὺς ποταμίσκους Βελίτσαν καὶ Νοτίαν⁸, ἐκρέει εἰς τὸν ποταμὸν Λυδίας παρὰ τὴν λίμνην τῆς Πέλλης. Ὁ δὲ Λυδίας μόνον Μαυρονέρι ἢ Καρᾷ-Ἀσμάκ ὑπὸ τῶν ἐγχωρίων καλεῖται, οὐχὶ δὲ καὶ Μογλενίτικος⁹.

Καθ' Ἡροδότον¹⁰ συννηοῦτο τὸ πάλαι ὁ ποταμὸς Λυδίας μετὰ τοῦ Ἀλιάκμονος, ὅπερ τῶν μεταγενεστέρων τινὲς ἀποκροῦσιν ὡς μὴ ὀρθόν¹¹· μὴ προσαγομένης ὅμως οὐδεμιᾶς μαρτυρίας κατὰ τῶν ὑπ' αὐτοῦ εἰρημένων, οὐδαμῶς ἀναιρεῖται ἡ πληροφωρία αὐτῆ τοῦ ἱστορικοῦ. Συνεξέβαλλε δ' ἐν τῇ ἀρχαιότητι ὁ ποταμὸς Λυδίας μετὰ τοῦ Ἀλιάκμονος εἰς τὴν θάλασσαν ἐν ἐνὶ πιθανῶς δι' ἑλλῶν εὐρυνθέντι ρεύματι, ὡς ὁ Müller¹² ὀρθῶς παρατηρεῖ· νῦν ὅμως ἐνοῦται μετὰ τοῦ Ἀξιοῦ¹³, μεθ' οὗ συνεκβάλλει εἰς τὸν Θερμαῖον κόλπον.

Ἐκ τοῦ παρατεθειμένου χωρίου τοῦ Εὐριπίδου¹⁴, οὐδὲν ἄλλο φαίνεται εἰμὴ ὅτι διὰ τῶν ὑδάτων αὐτοῦ ἐλίπαιεν ὁ ποταμὸς οὗτος ἐν τῇ κύκλῳ εἰς τὸν κόλπον.

Ὁ ἐπιτομεὺς τοῦ Στράβωνος¹⁵ ἀναφέρει αὐτὸν ρέοντα ἐκ τῆς λίμνης Πέλλης· ἐπισταμένη ὅμως τῶν μεταγενεστέρων ἔρευνα ἀποδεικνύει ἐσφαλμένην τὴν γνώμην ταύτην. Καὶ πρῶτον μὲν ὁ Müller¹⁶ παραδέχεται αὐτὸν ρέοντα ἐκ δυσμῶν καὶ ἐν μὲν τῇ ἀνω χώρα Ποταύαν¹⁷, παρὰ δὲ τὴν παραλίαν Καρᾷ-Ἀσμάκ καλούμενον. Ὁ αὐτὸς συγγραφεὺς¹⁸ τάττει τὴν χώραν Ἐορδαίαν ἐν τῇ τοῦ ποταμοῦ Λυδίου κοιλάδι, ἥτοι προεκτείνει τὸν ποταμὸν τοῦτον πρὸς βορρᾶν τε καὶ δύσιν πολλῶ ἀπώτερον τῆς πόλεως Πέλλης, ἢ ὅσον ἀποδέχεται αὐτὸν ὁ ἐπιτομεὺς Στράβωνος ρέοντα ἐκ τῆς λίμνης Πέλλης. Ὁμοίως καὶ ὁ Abel¹⁹ ἀποδέχεται τὸν ποταμὸν τοῦτον βορειόθεν τῆς πόλεως Πέλλης κατερχόμενον, ἐκπηγάζοντα δ' ἐκ τῆς βορεινῆς τοῦ ὄρους Νίτσου οὐραίας.

Ὁ Mannert²⁰, περὶ Πέλλης πραγματευόμενος, ἀναγράφει ὅτι ὁ Στράβων παρέχει τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ τοῦ κατακλιζόντος τὸ πάλαι τὴν χθαμαλὴν χώραν καὶ προξενούντος τὰ παρὰ τὴν πόλιν Πέλλαν τέλματα, ὁ δὲ ποταμὸς οὗτος εἶνε ὁ Λυδίας· καὶ ὅμως παραλείπει ἐν τῷ χάρτῳ αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ ποταμοῦ. Ὡσαύτως καὶ ἡ γνώμη αὐτοῦ θεωροῦντος τὸν ποταμὸν τοῦτον ὡς δευτερεύοντα βραχίονα Ἀξιοῦ καὶ Ἐριγῶνος²¹ φαίνεται ἀπορροῦ. Ἴσως ὀρηθῆν ὁ Mannert εἰς τὴν γνώμην ταύτην ἐκ χωρίου τινὸς τοῦ ἐπιτομέως Στράβωνος²², ἀναφέροντος ὅτι τὴν λίμνην Πέλλης πληροῖ ἀπόσπασμά τι τοῦ ποταμοῦ Ἀξιοῦ· τοῦτο ὅμως ὑπογίως μόνον δυνατὸν ἦν, διότι μετὰ τῆς λίμνης ταύτης καὶ τοῦ Ἀξιοῦ ἐπίκειται ἡ χθαμαλὴ τελευτὴ τοῦ ὄρους Παῖκου²³. Ὁ Forbiger²⁴ ἀναφέρει τὸν ποταμὸν τοῦτον διαρρέοντα τὰς χώρας Ἐορδαίαν, Ἡμαθίαν καὶ Βοττιαίαν καὶ περιβρέχοντα τὴν πόλιν Ἐδεσσαν. Κατὰ στενὴν ἔννοιαν περὶ Ἡμαθίας, κειμένης μετὰ Λυδίου καὶ Ἀλιάκμονος, ὁ πρῶτος τῶν ποταμῶν τούτων (Λυδίας) οὐδόλως διέτεμε τὴν χώραν Ἡμαθίαν, ὡς ὁ Forbiger λέγει, ἀλλὰ περιώριζεν αὐτήν. Ἐπίσης κατὰ τὸν αὐτὸν συγγραφέα ὁ αὐτὸς ποταμὸς περιέδραχε καὶ τὴν